Grażyna Dawidowicz*

VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku

**„Światy żydowskich artystów
z Europy Środkowo-Wschodniej”,
Białystok 6-7 V 2019 – Konferencja Naukowa.
Sprawozdanie**

W dniach 6-7 maja 2019 roku obradowała w Białymstoku już VIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „ŻYDZI WSCHODNIEJ POLSKI”, Edycja II: Żydzi Europy Środkowej i Wschodniej. Tym razem tematem badań były „Światy żydowskich artystów z Europy Środkowo-Wschodniej. Biografie – dokonania – literackie świadectwa losu”. Sesja jak zwykle rozpoczęła się (6 V) w Sali Audytoryjnej Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego (ul. M. Skłodowskiej-Curie 14a, VI p.). Oprócz wspomnianej instytucji spotkanie przygotowały: Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” z Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku, Stowarzyszenie Naukowe „Oikoumene” oraz Galeria im. Sleńdzińskich w Białymstoku. Przygotowania jak co roku prowadził Komitet Organizacyjny, którym kierowali prof. Jarosław Ławski (UwB) i Sekretarz Konferencji dr Łukasz Zabielski (Książnica Podlaska)¹. Nad merytoryczną stroną zagadnień czuwał Komitet Naukowy

* Grażyna Dawidowicz – dr, nauczycielka języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym nr VIII im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku, współpracownik Wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku, autorka książki *Cena życia: rzecz o Sarze Nomberg-Przytyk* (Białystok 2016).

¹ W skład Komitetu Organizacyjnego weszli: prof. Jarosław Ławski – Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, Wydział Filologiczny UwB – *Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego*; dr Łukasz Zabielski – Stowarzyszenie Naukowe „Oikoumene”, Dział Naukowy Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego – *Sekretarz Konferencji*; dyr. Jolanta

Grażyna Dawidowicz, „Światy żydowskich artystów z Europy Środkowo-Wschodniej”...

Konferencji (od lat w tym samym składzie)². W 2019 roku badacze z Polski, Ukrainy i Wielkiej Brytanii podjęli następujące zagadnienia szczegółowe:

- ▶ Świat artystów żydowskich XIX i XX wieku: ich losy, jak też dorobek artystyczny.
- ▶ Artyści żydowscy z Białegostoku i wschodnich ziem Rzeczypospolitej.
- ▶ Artyści żydowscy Europy Wschodniej, Zachodu, Ameryki – migracje, współpraca, powroty.
- ▶ Rosa Raisa, życie, twórczość i działalność.
- ▶ Artysta żydowski w swojej społeczności: muzyk, malarz, aktor, śpiewak, fotograf (inni).
- ▶ Środkowoeuropejski świat żydowski w wyobrażeniach współczesnych artystów amerykańskich i zachodnich.
- ▶ Żydzi-artysci w epoce Holocaustu.
- ▶ Miejsce sztuki w refleksji myślicieli żydowskich.
- ▶ Pamięć o świecie sztuki żydowskiej w literaturze XIX i XX wieku.
- ▶ Festiwal żydowskiej kultury i sztuki jako współczesna forma pamięci o żydowskim świecie.

W Konferencji wzięło udział 21 badaczy z Białegostoku, Krakowa, Warszawy, Iwano-Frankowska, Oxfordu, Lublina, Gdańska, Katowic, Słupska i Suwałk³. Konferencja miała swego patrona – tym razem była nim Rosa Raisa (Róża Bursztyn, Rosa Burchstein), urodzona 23 V 1896 roku w Białymstoku,

Szczygieł-Rogowska – Galeria im. Sleńdzińskich; dyr. Jolanta Gadek – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; dr hab. Anna Janicka – Zakład Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych UwB; mgr Ewelina Feldman-Kołodziejuk – Instytut Neofilologii UwB; mgr Kamil K. Pilichiewicz – Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”; mgr Joanna Wildowicz – Wydział Filologiczny UwB; dr Grażyna Dawidowicz – VIII LO im. Króla Kazimierza Wielkiego; dr Michał Siedlecki – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego; mgr Patryk Suchodolski – Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego, UwB.

² Komitet Naukowy cyklu tworzą: dr Helena Datner – Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie; prof. Alan Duben – Uniwersytet w Stambule, Turcja; dr Anna Frajlich – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; dyr. Jolanta Gadek – Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego; Pan Mark Halpern – Nowy Jork, Stany Zjednoczone; prof. Halina Krukowska – Uniwersytet w Białymstoku; Pani Lucy Lisowska – Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska – Izrael; Pan Ryszard Löw – Tel-Awiw, Izrael; prof. Jarosław Ławski – Uniwersytet w Białymstoku; dr Wiktoria Moczłowa – Rosyjska Akademia Nauk, Moskwa; dr Barbara Olech – Uniwersytet w Białymstoku; dr hab. Dariusz K. Sikorski – Uniwersytet Gdański; dr hab. Maciej Tramer – Uniwersytet Śląski.

³ Z przyczyn istotnych teksty przekazali, ale byli nieobecni: dr Anna Jeziorowska-Polakowska (Lublin), dr Marek Szladowski (Warszawa), dr Nina Taylor-Terlecka (Wielka Brytania).

Otwarcie Konferencji. Na zdjęciu od lewej: dyr. Jolanta Gadek (KP, Białystok) oraz prof. Jarosław Ławski (UwB).

Fot. Bogumiła Maleszewska-Oksztol (KP, Białystok)

zmarła 28 IV 1963 roku w Los Angeles, światowej sławy śpiewaczka, która kilkanaście lat życia spędziła w mieście nad Białą, a po wyjeździe do Włoch zrobiła karierę na scenach operowych w Neapolu, Parmie, Filadelfii, Londynie, Chicago, Mediolanie (La Scala). Jej sylwetkę obszernie zaprezentowała mgr Joanna Wildowicz (*Rosa Raisa – życie artystki*), odtwarzając także fragmenty radiowego wywiadu z artystką; wywiadu pełnego dobrych wspomnień z czasów białostockich. Gości sesji powitali: dyr. Jolanta Gadek i prof. Jarosław Ławski. Obrady otworzyły następujące wystąpienia:

- Mgr Joanna Wildowicz (UwB, Białystok), *Rosa Raisa – życie artystki*;
- Prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich (SWPS, Warszawa), *Literackie fantazje amerykańskich pisarek Glorii Goldreich i Dary Horn inspirowane postacią Marca Chagalla: rodzina w centrum żydowskiego świata*;
- Dr Ogła Ciwkacz (Towarzystwo im. Franciszka Karpińskiego, Iwano-Frankowsk), *Losy stanisławowianki, żydowskiej śpiewaczki Reny Pfiffer-Lax – primadonny Opery Wiedeńskiej (1900–1943)*;

Pierwszy dzień Konferencji, obrady plenarne.

Wystąpienie prof. Lucyny Aleksandrowicz-Pędich (SWPS). Obrady prowadzą: mgr Anna Lebet-Minakowska (Kraków) i dr Monika Szablowska-Zaremba (KUL).

Fot. Bogumiła Maleszewska-Oksztol (KP, Białystok)

– Joanna Tomalska-Więcek, Piotr Niziołek (Muzeum Podlaskie w Białymstoku), *Malarstwo artystów żydowskich w zbiorach Muzeum Podlaskiego w Białymstoku*.

Zaszczyt prowadzenia obrad i dyskusji przypadł w tym roku dr Monice Szablowskiej-Zarembie (KUL, Lublin), mgr Annie Lebet-Minakowskiej (Muzeum Narodowe, Kraków), dr Oldze Ciwkacz (Ukraina), dr. Łukaszowi Zabielskiemu (Książnica Podlaska), prof. Lucynie Aleksandrowicz-Pędich (SWPS), dr hab. Annie Janickiej, prof. UwB, a także dr. Michałowi Siedleckiemu (Książnica Podlaska). Obrady miały specjalny układ: po części plenarnej i obiadowej rozpoczęła się część popołudniowa w Galerii im. Sleńdzińskich (ul. Waryńskiego, budynek dawnej synagogi). Uczestnicy odbyli z Książnicy Podlaskiej do Galerii „spacer śladami Żydów białostockich”, który poprowadziła przewodniczka-historyk, mgr Iza Szymańska. W Galerii powitała Gości jej Dyrektor, pani Jolanta Szczygieł-Rogowska, prezentując judaica ze zbiorów tej placówki, po czym wysłuchano czterech referatów:

– Dr Barbara Olech (UwB, Białystok), *Festiwal Kultury Żydowskiej „Zachor – Kolor i Dźwięk” jako wydarzenie kulturalne*;

– Dr Monika Szablowska-Zaremba (KUL, Lublin)⁴, *Szkic o artyście-fotografiku Manachemie Kipnisie*;

– Mgr Klaudia Mucha (UJ, Kraków), *Czy dwudziestowieczny Sztetl to miejsce mityczne? „Z zapisków rodzinnych rabina” – twórczość Issaca Beshevisa Singera*;

– Mgr Małgorzata Sylwestrzak (UwB, Białystok), *Muza artystów jako poetka Zagłady. O „Pieśniach żałobnych getta” Izabeli Gelbard*.

Dzień zakończyła kolacja w Villi Tradycja przy ul. Włókienniczej 5.

Drugi dzień (7 V) obrad odbywał się znowu w Książnicy Podlaskiej. Zainaugurował go prowadzony przez prof. Jarosława Ławskiego panel „Kultura żydowska w świadomości Polaków i Wschodnioeuropejczyków”. Stał się on okazją do burzliwej refleksji nie tylko o historii relacji polsko-żydowskich, lecz także o współczesnych napięciach na linii Polska – Izrael. Po panelu wysłuchano jeszcze ośmiu wystąpień. Obrady zakończyła kuluarowa dyskusja przy specjalnie przygotowanym na tę okoliczność poczęstunku. Jak to jest w zwyczaju, uczestnicy Konferencji otrzymali kolejny, już VII tom z podserii „Żydzi wschodniej Polski”, wydawanej w ramach Naukowej Serii Wydawniczej „Colloquia Orientalia Bialostocensia”⁵.

Nie sposób nie wspomnieć o znakomitej atmosferze spotkania naukowego. W ciągu lat trwania projektu wytworzyła się grupa badaczy, którzy – jak dr Monika Szablowska-Zaremba, mgr Anna Lebet-Minakowska, prof. Daniel Kalinowski, dr Olga Ciwkacz, prof. Anna Janicka, prof. Dariusz K. Sikorski, dr Nina Taylor-Terlecka, dr Ewa Rogalewska, prof. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich, dr Michał Siedlecki – biorą udział czynny w każdej kolejnej sesji. W 2019 roku szczególny wkład w przygotowanie spotkania wnieśli: anglistka mgr Jolanta Wildowicz, dyr. Jolanta Szczygieł-Rogowska, dyr. Jolanta Gadek, dr Łukasz Zabielski, prof. Anna Janicka, mgr Dariusz Kukiełko i mgr Iza Szymańska. Należą im się słowa szczerzej, głębokiej wdzięczności.

⁴ Awaria projektora w czasie wykładu dr Szablowskiej-Zaremby zmusiła referentkę i słuchaczy do przemieszczania się w Galerii i skorzystania z ekranów telewizyjnych.

⁵ Zob. *Żydzi wschodniej Polski*, Seria VII: *Między Odessą a Wilnem: wokół idei syjonizmu*, red. J. Ławski, E. Feldman-Kołodziejuk, Białystok 2019. Por też: J. Ławski, *Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Między Odessą, Kijowem a Wilnem. Idee syjonistyczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Twórcy – literackie echa – język”*, Białystok – Tykocin 8–9 maja 2018 roku. *Sprawozdanie*, „Bibliotekarz Podlaski” 2/2018, s. 367-372.

Pierwszy dzień Konferencji. Wystąpienie dr Olgi Ciwkacz (Iwano-Frankowsk, Ukraina).
Fot. Bogumiła Maleszewska-Oksztol (KP, Białystok)

Konferencja po raz kolejny potwierdziła znaczenie oraz nośność polsko-żydowskiego tematu. Odbędzie się w czasach niespokojnych, pełnych napięć w skali i polskiej, i światowej, a pomimo to, jak zawsze, przebiegła w spokoju i atmosferze radości, jaka towarzyszy odkrywaniu rzeczy nieznanych. Obszernie relacjonowały ją media elektroniczne, Polskie Radio Białystok i TVP Białystok. Warto podkreślić znakomitą od lat współpracę Książnicy Podlaskiej i Uniwersytetu w Białymstoku, instytucji współorganizujących cykl badań. Szczególne słowa uznania należą się Działowi Naukowemu Książnicy, który znakomicie opanował logistykę tych sesji.

W roku 2020 zaplanowano IX już Konferencję z cyklu „Żydzi wschodniej Polski”, tym razem poświęconą „dziecku żydowskiemu”.